

strategic Ukraine-US partnership in the context of inclusion of Ukraine to the integration process with the European Union occupation of Russia the Crimea and the Ukrainian-Russian zbroynohoo conflict in the eastern regions of Donbass, given the fact that the United States remains the leading country in international relations and one of the key strategic partners of the European Union and other countries that hold democracy building, including Ukraine. Attention is focused on intergovernmental cooperation in various fields, international, diplomatic, economic and military support Ukraine United States at its appointed time, the author thoroughly examines and analyzes the legal basis of Ukrainian-American relations, covering a broad spectrum of bilateral international cooperation, vol. h. trade-economic, scientific-technical, humanitarian, law enforcement, security and others. and identifies the main priorities of the strategic partnership. Also, stresses the need to develop comprehensive and strategic partnership between Ukraine parity, the US and the EU to stabilize the situation and end the war in eastern Ukraine, as well as for returning annexed the peninsula of Crimea.

Keywords: *strategic partnership, conflict, European integration, USA, Ukraine, «ukrainian caucus».*

УДК 355.48: 327.729+327.791

Володимир Головченко,
доктор політичних наук, професор,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

УКРАЇНСЬКЕ ПИТАННЯ В ПОЛІТИЦІ США ЗА ДОБИ ХОЛОДНОЇ ВІЙНИ

Анотація. *На підставі опублікованих документальних джерел західного походження в статті здійснено спробу аналізу українського питання в зовнішньополітичних стратегіях США за доби холодної війни. З'ясовано, що на державному рівні воно ситуативно піднімалося лише в політико-ідеологічному сенсі, переважно членами Конгресу, але було позбавлене виразних намірів і дій. Цією внутрішньою суперечністю, породженою невірою в можливість мирного розпаду СРСР, значною мірою пояснюється невідготовленість політикуму США до сприйняття України як великої європейської держави після проголошення її незалежності. У своїй «радянській» політиці більшість американських вищих керівників після 1917 р. брала до уваги неминучість вкрай небажаного хаосу і глобальної дестабілізації як наслідку дезинтеграції СРСР.*

Слід також зауважити, що Конгрес, очевидно, був краще, ніж президентська адміністрація, підготовлений до розуміння волелюбних прагнень українців. Ця кампанія з'єднала ліберальних демократів і жорстких антикомуністів-республіканців, що відносно добре орієнтувалися у внутрішньополітичній ситуації в Українській РСР, знали про багатьох колишніх політв'язнів і головне – не мали щодо цих людей стереотипів, що їх накидала пропаганда з Кремля.

Ключові слова: *міжнародні відносини, політика, українське питання, холодна війна.*

Перемога в Україні Євромайдану й Революції гідності, а надто нагальна потреба для нашої держави, що зазнала неспровокованої збройної агресії з боку Росії, політико-дипломатичної, військової та фінансово-економічної підтримки й допомоги від США та Північноатлантичного альянсу і ЄС миттєво актуалізували дослідження міжнародної проблематики українського питання на Заході, в т. ч. і в ретроспективному контексті. Саме так можна знайти ключ до розуміння й

прогнозування позиції та очікуваних кроків державного керівництва США і провідних країн ЄС на українському напрямку.

Але більшість вітчизняних і зарубіжних науковців до сьогодні сконцентрована на комплексному дослідженні європейської політики (в рамках саме Європейського Союзу) ключових міжнародних факторів із побіжним розглядом інших регіонів світу в контексті проведення узагальнюючого аналізу. За винятком поодиноких ґрунтовних праць провідних українських американістів, зокрема, Є. Камінського [2, с. 3], М. Лендъел [4, с. 5], Н. Ржевської [7] й М. Рижкова [8], практично відсутні комплексні розвідки особливостей формування теоретичних засад, цільової парадигми, спонукальних мотивів ухвалення й особливостей реалізації фундаментальних рішень у сфері політики США щодо України та перспектив її розвитку.

Тому з'ясування місця й ваги українського питання в зовнішньополітичних стратегіях Заходу, передусім США, за доби холодної війни, що є метою даної статті, вимагає підвищеної уваги вітчизняних науковців, оскільки результати такого дослідження об'єктивно уможливають практичні рекомендації для владних структур України й окреслюють перспективи подальшого аналізу її міжнародної діяльності.

Відомо, що розвиток світових міжнародних відносин по завершенні Другої світової війни характеризувався як загостренням блокового протистояння, так і перетворенням США на вирішального опонента СРСР. В основі конфронтації капіталістичного Заходу й комуністичного Сходу передусім лежали ідеологічні розбіжності, зумовлені непримиренністю світоглядів і політичних стратегій, а також прагненням кожної зі сторін нав'язати власні правила системної побудови суспільних відносин.

Глобальна конфронтація СРСР і США поступово охоплювала Центрально-Східну Європу, Східну й Південно-Східну Азію, Близький Схід, Тропічну й Південну Африку та, зрештою, Латинську Америку. Тому національні проблеми всередині Радянського Союзу з практично-політичного (а не ідеологічного) погляду розглядалися на Заході здебільшого як внутрішня прерогатива Кремля. Більше того, на загал вважалося, що спроби порушити status-quo на теренах СРСР могли б завдати непоправної шкоди безпековим інтересам західних демократій, спричинивши регіональний чи й навіть глобальний ракетно-ядерний конфлікт.

Для США стабільність завжди була вищою за непевність від порушеного status-quo, тому коли Конгрес українців Канади і Український конгресовий комітет Америки виступили з меморандумом щодо неправомочності делегації УРСР представляти інтереси українського народу в ООН, член делегації США на Сан-Франциській установчій конференції Д. Пул негативно відреагував на нього. В доповідній Державному секретарю США Е. Стеттініусу-молодшому від 14 травня 1945 р. дипломат зауважив, що він відверто пояснив українцям: «Ніхто не може бути зацікавлений у створенні враження, нібито уряд Сполучених Штатів є безрозсудним прибічником невдоволених. Необхідно, передовсім у наш час, прийти до дружнього полагодження проблем з СРСР. Не слід робити нічого такого, що могло б підірвати ці зусилля» [13, р. 159-160].

Тому навіть із приходом у Білий Дім такого відвертого антикомуніста як Г. Трумен, офіційний Вашингтон, з одного боку, декларував свої антирадянські позиції стримано й здебільшого на рівні конфіденційних матеріалів, а з іншого – навіть у таємних документах майже не торкався

проблем національно-державного самовизначення народів СРСР. Дипломатія США аналізувала українське питання лише як один із чинників у формуванні повоєнної політики щодо інших країн – окупованої Німеччини, відродженої Польщі й СРСР. Навіть топонім «Україна» використовувався майже винятково в матеріалах закритого характеру. Відсутність в офіційного Вашингтону сталих геополітичних інтересів у ЦСЄ до початку Другої світової війни змінилася іншою концепцією – утримання належного рівня відносин з СРСР, невтручання в його внутрішні, в т. ч. й справи державного устрою.

Зокрема, Г. Трумен, виступаючи зі щорічним президентським посланням 27 жовтня 1945 р., спершу підкреслив традиційну американську політичну лінію на еволюційне «повернення суверенних прав і самоуправління всіх народів, позбавлених цього силою», а потім додав: «Ми не схвалимо жодних територіальних змін у будь-якій дружній частині світу, допоки вони не узгодяться з вільно висловленими прагненнями народів, яких це стосується» [3, с. 209].

Таким чином, із початком холодної війни підходи США до українського питання, як і раніше, визначались ситуативністю: воно тлумачилось не крізь призму існування в центрі Європі бездержавного народу, що потребує підтримки, а з погляду можливих ускладнень у глобальних міжнародних відносинах. Не бажаючи створювати додаткових проблем у стосунках із Кремлем та балансує між політикою ізоляціонізму й інтервенціонізму, Білий Дім ставив це питання радше в ідеологічному, ніж політичному аспекті.

Аж до приходу в Білий Дім Д. Ейзенхауера, що взяв на озброєння даллесівську доктрину «визволення», політика США в українському питанні базувалася на принципах, сформульованих у документі «Цілі Сполучених Штатів щодо Росії», розробленому Держдепартаментом для Ради національної безпеки й датованому 18 серпня 1948 р. Поряд із визнанням за українцями найвищого в СРСР рівня культурно-економічного розвитку, в «Цілях» наголошувалося: «Доки українці були важливим своєрідним елементом у Російській імперії, вони не проявляли себе «нацією», здатною успішно взяти на себе відповідальність за проблему незалежності перед лицем великої російської протидії. Україна не є чітко визначеним етнічним чи географічним поняттям».

Далі автор документу – виконавчий секретар відділу політичного планування Держдепартаменту США С. Соуерс прагматично зробив невтішний для гіпотетичної української державності прогноз: «Економіка України нерозривно пов'язана з економікою всієї Росії... Спроба відірвати її від російської економіки та якось відокремити була б настільки ж штучною й деструктивною, як і спроба відокремити Зерновий Пояс разом із промисловим районом Великих Озер від економіки Сполучених Штатів». На думку С. Соуерса, щодо росіян «всяка довготривала політика США повинна базуватися на їхньому прийнятті й співробітництві з ними. Українська територія є частиною їхньої національної спадщини, як Середній Захід у нас. І вони свідомі цього. Рішення, базоване на намірах повністю відірвати Україну від решти Росії обов'язково викличе у них образу та протидію... Резонно вважати, що великоросів можна було б змусити толерантно поставитись до поновлення самостійності прибалтійських держав... Щодо українців, то справа виглядає інакше. Вони надто близькі до росіян, щоб спромогтися успішно будувати своє життя як щось цілком відмінне».

Тому США мають виходити з доцільності встановлення федеративного зв'язку між українцями й росіянами: «За таких умов Україна користувалася б значним ступенем політичної й культурної автономії, не будучи економічно та у воєнному плані незалежною. Такий зв'язок був би повністю справедливий стосовно потреб самих великоросів». С. Соуерс окремо наголошував на тому, щоб США не стимулювали українського сепаратизму, аби не зіпсувати стосунків із Росією, яка «обов'язково» визнає недійсною незалежність Києва. Але, підсумовував політолог, якщо український народ протримається, це покаже, що «я помиляюсь», і підтвердить «моральне право України на самостійний статус» [13, р. 209-211].

Таким чином, із розгортанням холодної війни на світовій арені, офіційний Вашингтон навіть формально не бажав створювати прецедент визнання «української державності». Але водночас у вище згаданих «Цілях Сполучених Штатів щодо Росії» зазначалося, що, відмовляючись від прямої підтримки українського сепаратизму, США не повинні «категорично протидіяти незалежному режиму, якби він виник на території України без нашої участі».

Загалом такий підхід політикуму США до українського питання базувався на рівні його поінформованості про історію українського державотворення й поточний стан українського націоналізму. Аналітичні огляди про народи СРСР, які готувалися для президентської адміністрації й законодавців Конгресу, часто будувалися навколо тези, що Радянський Союз є «комуністичною Росією». А члени ООН – радянські Україна й Білорусь сприймалися представниками офіційної влади США як складові частини такої «комуністичної Росії», отож відносини з ними будувались на цій формально-правовій основі.

Але з наростанням радянсько-американського глобального протистояння Україна почала розглядатися окремо від решти СРСР, передусім коли йшлося про інформаційну війну. Вже в 1949 р. Г. Трумен, першим із американських президентів, надіслав привітання черговому конгресові УККА, а попереднього року почалося мовлення «Голосу Америки» українською мовою. А кар'єрний дипломат – колишній міністр-радник посольства США у Москві й керівник на той час Бюро з планування зовнішньої політики Держдепартаменту США Дж. Ф. Кеннан не приховував, що його зацікавлення українським питанням значною мірою було спричинене саме появою Української РСР у світовій дипломатії (через діяльність в ООН).

Надалі в ініціюванні антирадянських «таємних операцій» лідерство незаперечно належало американській дипломатії, й саме в цьому контексті час від часу реанімувалося українське питання. Дипломати й відповідні спецслужби США не припиняли постійного стеження як за ситуацією в радянській Україні й навколо неї, так і за емігрантськими організаціями, й були наготові до використання сепаратизму задля послаблення СРСР, якщо це відповідало б американським національним і міжнародним інтересам.

Приміром, Посол США в Москві В. Сміт 29 січня 1948 р. звернув увагу Держсекретаря США Дж. Маршалла на те, що перший заступник голови Ради Міністрів і Міністр закордонних справ СРСР В. Молотов у промові в зв'язку зі святкуванням в УРСР 30-річчя «радянської державності» зосередився на критиці «буржуазних впливів» і «ворожих проявів» серед діячів культури й навіть у політичних колах [19, р. 800-801]. А в записці з Москви від 7 лютого того ж року В. Сміт наголошував, що українці, які хотіли б бачити свою землю вільною,

зазнають впливу з боку «осіб, які вбачають у війні можливість звільнення від радянського деспотизму» [19, р. 804].

До того ж, із розгортанням глобальних процесів деколонізації американські аналітики-міжнародники зрештою усвідомили, що невтручання США в справи ЦСЄ починає дискредитувати Америку в очах колоніальних народів. Поштовхом послужило й те, що офіційний Вашингтон дедалі більше виглядав як речник поневолення, а Кремль – як поборник національного самовизначення. Водночас у концептуальному плані почався поступовий відхід американських політологів від «великоруської схеми» історії СРСР.

Вже напр. 1952 р. у Вашингтоні вийшла брошура зі зверненням Міністра внутрішніх справ США О. Чепмена «Дух незалежності: Америка та Україна» до П'ятого конгресу УККА та зі вступним словом сенатора-демократа від Мічигану Б. Муді. Це спричинило занепокоєння у радянського керівництва, причому найбільш негативну реакцію викликало порівняння авторами книжки «нинішнього періоду в історії України» з революційними подіями Війни за незалежність США 1775–1783 рр. Стривожене посольство СРСР у США терміново розіслало її переклад до центральних комітетів КПРС і КПУ, МЗС СРСР і УРСР «для вжиття відповідних заходів».

Адже у вступному слові сенатор Б. Муді наголосив, що «в самому серці українських традицій є той надзвичайно важливий факт, що хоч політичну незалежність ліквідовано, велике устремління до незалежності не вмерло. Воно живе, пройшовши через сотні років гноблення, і виражається в тому, що український народ насправді існує, незважаючи навіть на те, що його незалежність і національна особливість тимчасово придушені в жорстоких лецатах іноземного панування. Це той факт, що зв'язує воедино українську й американську традиції» [14, р. 2].

Звичайно, навіть в умовах системного протиборства на пікові холодної війни, наївно було б сподіватися на американський «визвольний похід» в ім'я України. Адже в Білому Домі превалював прагматичний підхід «архітектора холодної війни» й посла США в СРСР у 1952 р. Дж. Кеннана: «Якщо ми політично та економічно кинемося не лише проти радянського режиму, але й проти найсильнішого і найчисленнішого етнічного елемента на традиційних землях і зробимо це в ім'я національних екстремістів, серед яких неможливо уявити єдності і які без невиразної ставки на американські багнети ніколи не здатні будуть утриматися проти російського (в більшості випадків) реваншистського тиску, це означатиме безглуздя таких масштабів, що навіть остання пригода у В'єтнамі втрачає своє значення за однієї думки про це» [20, р. 99].

Та й проголошення адміністрацією Д. Ейзенхауера «політики визволення» народів ЦСЄ не справдило надію української діаспори на радикальну зміну американської позиції в українському питанні. По-перше, принципи доктрини стосувалися лише народів юридично незалежних країн т. зв. «народної демократії», по-друге, «мирне визволення» ніколи не формулювалося як перелік практичних заходів. Доктрина не мала жодної чіткої стратегії, однак пропагандистський і моральний ефект був разючий. Окрім того, криваве придушення радянськими військами народної антикомуністичної революції в Угорщині в листопаді 1956 р. безумовно привернуло увагу до зазначеного регіону, хоча проблема «країн-сателітів» СРСР сприймалась окремо від українського питання.

І все ж сплеск соціополітичної активності американських етнічних груп

посилив інтерес і до країн їхнього походження, недарма тоді чималої популярності набула теорія «подвійної лояльності». Практичне відображення це знайшло в утворенні Національного дивізіону Республіканської партії в 1952 р. А в 1959 році було сформовано Комітет республіканської партії з питань програмової політики і прогресу, віце-головою якого став багатолітній президент УККА, професор економіки Джорджтаунського університету Л. Добрянський.

Показово, що вже в липні 1966 р. на Національному конвенті Республіканської партії в Сан-Франциско Л. Добрянський був призначений віце-президентом Національного дивізіону республіканців, у 1970 р. очолив Інститут порівняльної політики та економічних систем (його студенткою була майбутня перша леді України – К. Ющенко), а в 1982 р. став послом США в Співдружності Багамських Островів. Його дочка – Павлина Добрянська в 2001–2009 рр. була заступником держсекретаря в адміністрації Президента США Дж. Буша-молодшого.

Саме Л. Добрянський і здійснив першу результативну спробу узаконити американську підтримку ідеї української незалежності. Політична ситуація в США була сприятливою з огляду на відому заяву Д. Ейзенхауера в інавгураційній промові 1957 р.: «Наше повне призначення – в служінні нашому світові – з людьми всіх народів і національностей... Ми поважаємо прагнення цих народів, нині поневолених, до свободи» [18]. Саме тоді «за кулісами» міжнародної арени позначився черговий сплеск чуток про те, ніби «в парламенті Англії та в Конгресі США дискутується питання щодо встановлення безпосередніх дипломатичних зв'язків між цими державами й УРСР». Вважалося, що це було пов'язано з активізацією лобістської діяльності політичних організацій української діаспори та прагненням західних союзників зміцнити свої позиції у психологічній війні.

Підхід Л. Добрянського, який мав добрі контакти в Конгресі й став радником Д. Ейзенхауера, базувався на таких принципових засадах:

- прорахунок Президента США В. Вільсона полягав у тому, що він лише теоретизував стосовно права націй на самовизначення замість того, щоб діяти;
- головний винуватець існування уярмлених народів – комунізм, уособлений у Радянському Союзі;
- помилкою США було встановлення з Кремлем дипломатичних відносин у листопаді 1933 р. та союзницьких стосунків у роки Другої світової війни;
- лише ліквідувавши радянську імперію, можна уникнути глобального збройного конфлікту;
- досягти цього можна завдяки невпинній «психологічній акції», перенесеній безпосередньо на територію СРСР [16, р. 4].

Тоді ж вперше до платформи Республіканської партії було внесено тезу про Україну як «поневолену націю». Окрім того, українській діаспорі вдалося досягти схвалення органами державного управління США проекту будівництва у Вашингтоні пам'ятника Т. Г. Шевченку, що свідчило про визнання офіційною владою США інтересів української групи як окремої етносоціальної спільноти.

Розвиваючи успіх, в червні 1959 р. Л. Добрянський передав підготовлений ним законопроект (у вигляді резолюції) про поневолені нації сенаторові-демократу від штату Іллінойс П. Дугласу і сенаторові-республіканцю від штату Нью-Йорк – Дж. Джавитсу. Резолюція майже одностайно була ухвалена обома палатами Конгресу, а після підписання 17 липня 1959 р. Президентом США Д. Ейзенхауером вона стала Громадським законом 86-90 про щорічне відзначення «тижня

поневоленних націй» в третій тиждень липня (Public Law 86-90 Captive Nations Week Resolution).

До числа останніх, відразу ж після Польщі, Угорщини й Литви, під №4 потрапила Україна, за нею йшли Чехословаччина, Латвія, Естонія, Білорусь, Румунія, Східна Німеччина, Болгарія, континентальний Китай, Вірменія, Азербайджан, Грузія, Північна Корея, Албанія, Ідель-Урал (шість тюркомовних автономних республік Поволжя. – Авт.), Сибір, Тибет, «Козакія», Туркестан і Північний В'єтнам. Всі вони, починаючи з 1918 р., стали жертвою «імперіалістичної й агресивної політики російського комунізму», що «призвела до створення великої імперії, яка становить зловісну загрозу безпеці Сполучених Штатів і всіх вільних народів світу». Тому закон зобов'язував владу США «належним офіційним чином ясно показати таким народам той історичний факт, що народ Сполучених Штатів поділяє їхні сподівання знову здобути свободу й незалежність» [21].

Основною ідеєю резолюції Конгресу був наголос на стратегічній ролі неросійських народів у холодній війні з СРСР. Вони публічно визнавалися найвищим представником виконавчої влади США як такі, що є поневоленими російським комуністичним режимом. Вперше, завдяки втручання політичного представництва американських українців, було прийнято закон, зміст якого свідчив про доктринальне переосмислення американської зовнішньополітичної стратегії, тобто українська етнічна група стала дієвим чинником формування офіційної політики США.

Головну місію закон покликаний був виконати через «війну нервів» із Радянським Союзом. Його декларована мета – розпад СРСР – мала реалізовуватись шляхом «демонстрації ініціативи, настороженості і проникливості, коли йдеться про основну імперсько-колоніальну державу сьогоденного світу», тобто про поступову ерозію радянської системи. І закон не залишився декларативним: від президентства Д. Ейзенхауера до Дж. Буша-старшого – таким був тривалий період щорічних прокламацій президентів про поневолені народи в СРСР, постанов і резолюцій Конгресу, масових вічей і мітингів протесту, виступів американської преси на ці теми [17, р. 367].

Закон про тиждень поневоленних націй, попри всі зусилля емігрантської російської громади в США скасувати його, залишається чинним донині [1]. Щоправда, істотно змінився перелік «поневоленних націй», зокрема, в 2008 р. Дж. Буш-молодший зазначив, що «тоталітарні» й «деспотичні» режими збереглися в Білорусі, М'янмі, на Кубі, в Ірані, КНДР, Судані, Сирії й Зімбабве.

Звичайно, розроблення резолюції про поневолені нації було ініційоване в умовах розпаду світової колоніальної системи, й тому вона мала передусім пропагандистський характер. Окрім того, певне послаблення «залізної завіси» після смерті Сталіна стимулювало американську владу оприлюднити документ із викладом офіційної позиції США щодо проблеми самовизначення народів. Проте навіть в адміністрації Д. Ейзенхауера окремі вищі посадові особи, як наприклад Віце-президент США Р. Ніксон, заявляли, що прийняття Громадського закону 86-90 було стратегічною й тактичною помилкою зовнішньої політики США [12, с. 130]. А Держсекретар США Д. Раск в листопаді 1961 р. заперечив заяву Постійного представника США в ООН і в Раді Безпеки Е. Стівенсона про те, що в 1917–1922 рр. «радянська Росія загарбала незалежні неросійські республіки» [23]. Натомість держсекретар недвозначно наголосив, що Україна розглядається урядом

США як традиційна частина СРСР.

Голова Проводу ОУН-Б Я. Стецько свого часу зазначив, що на відміну від частини діячів Конгресу, які будували свою позицію стосовно неросійських народів СРСР на ідеальних принципах «свободи й незалежності», співробітники президентської адміністрації зазвичай дотримувалися прагматичного підходу – зовнішня політика повинна базуватися на матеріальних чинниках (баланс сил, геополітичні інтереси) [22, р.13]. Тобто, позицію Білого Дому з питання самовизначення неросійських народів і надалі визначала концепція «невтручання у внутрішні справи Росії», що в свою чергу окреслювала залежність між потенціалом і результатом політичного опору центрально-східноєвропейських народів радянському домінуванню, з одного боку, та становищем уряду США, з іншого.

Таким чином, стратегія офіційного Вашингтона на радянському напрямку за доби холодної війни зводилася до того, що США мали чітко дотримуватися принципу мирного співіснування на рівні державних відносин із СРСР, але водночас стимулювати внутрішні еволюційні процеси в його середовищі, сподіваючись, що вони увінчаються відмовою від геополітичної експансії, демократизацією й відкритістю суспільства. Існування національних проблем всередині СРСР ніколи не заперечувалося, але вони не могли відігравати вирішальної ролі у взаєминах двох наддержав.

Тому, не дивлячись на вагомі позитивні моменти Закону про тиждень поневолених націй, американський політикум не поспішав із впровадженням в життя його статей з огляду на неминучість «економічної й політичної дестабілізації» в Європі внаслідок розпаду СРСР [24, р. 127]. У цілому в керівних колах США до останнього виходили з неможливості мирного розпаду СРСР, такий підхід зберігався й по завершенні холодної війни, переконливим свідченням чого є сумно відома промова Дж. Буша-старшого у Верховній Раді України 1 серпня 1991 р. (the Chicken Kiev speech) з тезою про те, що президент США виступає за «територіальну цілісність СРСР» [15].

У разі ж виникнення на теренах СРСР незалежних держав і демократизації країн-сателітів Кремля, для США бажаним було б їхнє федеративне об'єднання. Ще в 1953 р. окремі конгресмени, зокрема А. Сміт зі штату Вісконсін, зазначали, що в майбутньому Україна стане ключем для творення такої структури [4, с. 147]. Американським законодавцям загалом притаманною була практика підтримки ініціатив східноєвропейських етнічних груп, але вони швидше були заходом, спрямованим на завоювання голосів електорату, або ж демонстрацією «моральної політики» Конгресу, більшість акцій якого не мала реального впливу на формування зовнішньополітичної стратегії США, що є виключною компетенцією президента й державного департаменту.

Література

1. Декларация Президента Обамы о неделе поработенных народов. 19 июля 2013 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://iipdigital.usembassy.gov/st/russian/texttrans/2013/07/20130723279358.html?CP.rss=true#axzz3Peh9Gj7b>.
2. Камінський Є., Дашкевич А. Політика США щодо України: Витоки, концептуальні основи, практична реалізація / Євген Камінський, Андрій Дашкевич. – К.: Політична думка, 1998. – 547 с.
3. Камінський Є. Є. Україна. США. Світ. Вибране / Євген Євменович Камінський. – К.: Центр вільної преси, 2012. – 420 с.
4. Лендьял М. Формування стратегії США в «українському питанні» (1939–1996 рр.) / Мировслава Лендьял // Політична думка. – 1997. – №4. – С. 141-152.

5. Лендшел М. «Українське питання» в політиці США / Мирослава Лендшел // Політика і час. – 1997. – №11. – С. 67-74.
6. Пеленський Я. З. Українська справа у взаєминах межі США і СРСР під час і після Другої світової війни / Ярослав З. Пеленський // Сучасність. – 1962. – Ч.7 (19). – С. 71-84.
7. Ржевська Н. Ф. Політичний аналіз і стратегічне прогнозування в США: інституційний вимір: монографія / Ніна Федорівна Ржевська. – Дрогобич: Коло, 2012. – 256 с.
8. Рижков М. М. «Grand Strategies». Американський досвід стратегічного планування: Монографія / Микола Миколайович Рижков. – К.: «Алькор», 2006. – 247 с.
9. Свобода. – 1969. – 28 жовтня.
10. Свобода. – 1976. – 12-13 жовтня.
11. Свобода. – 1979. – 18 січня.
12. Сосновський М. Україна на міжнародній арені 1945–1965: проблеми і перспективи української зовнішньої політики / Михайло Сосновський. – Торонто – Оттава: Видавництво Дослідного Інституту Студіум, 1966. – 272 с.
13. Anglo-American Perspectives on the Ukrainian Question, 1938–1951: A Documentary Collection (Studies in East European Nationalisms) / [compiled by] Lubomyr Y. Luciuk and Bohdan S. Kordan / Foreward by Hugh A. Macdonald. – Kingston, Ont.; Vestal, N.Y.: Limestone Press, 1987. – 242 + XXX p.
14. Chapman, Oscar L. The Spirit of Independence: America and Ukraine / Oscar L. Chapman. – Washington: U.S. Government Printing Office, 1952. – 7 p.
15. Devroy A., Dobbs M. Bush Warns Ukraine on Independence; President Supports Gorbachev's Union Treaty in Kiev Speech / Ann Devroy, Michael Dobbs. – The Washington Post. – 1991, August 2nd.
16. Dobriansky L. E. A U.S. Policy of Unfinished Liberation / Lev E. Dobriansky. – Jersey City: Ukrainian Congress Committee of America, 1966. – 21 p.
17. Dobriansky L. E. The Captive Nations Week Resolution – Then and Now / Lev E. Dobriansky // The Ukrainian Quarterly. – 1990. – Vol. XLVI, № 4. – P. 360-370.
18. Eisenhower D.E. Second Inaugural Address // New York Times. – 1957, January 22nd.
19. Foreign Relations of the United States. 1948. Volume IV: Eastern Europe; The Soviet Union. – Washington, DC: US Government Printing Office, 1974. – 1166 p.
20. Kennan, George F. Memoirs, 1950–1963. Vol. II. / George F. Kennan. – Boston: Little, Brown and Company, 1972. – 368 p.
21. Public Law 86-90 – July 27, 1959/ Joint Resolution, providing for the designation of the third week of July as «Captive Nations Week». [Electronic resource]. – URL: <http://www.gpo.gov/fdsys/pkg/STATUTE-73/pdf/STATUTE-73-Pg212.pdf>.
22. Stetsko Y. The Principles of Ukrainian Foreign Policy, International Situation and Liberation Struggle / Yaroslav Stetsko. – London Ukrainian Information Service, 1970. – 36 p.
23. Stevenson A. Letter on Colonialism / Adlai Stevenson // U.S. Delegation to the GA. – 1961, November 25th.
24. The Case of the Captive Nations // The Ukrainian Quarterly – 1990. – Vol. XLVI. – №2. – P. 127-130.

Volodymyr Holovchenko, Doctor of Political Sciences, Professor, Institute of International Relations, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine.

UKRAINIAN QUESTION IN US POLICY IN THE COLD WAR PERIOD

***Annotation.** Based on the published documentary sources of Western origin, article spotlights the issue of Ukrainian question in the Cold War era US foreign strategies. It was found that at the state level is situationally raised only in political and ideological terms, mainly by members of Congress, but it lacks the expressive intentions and actions. This internal contradiction generated by disbelief in the possibility of the Soviet Union peaceful collapse, largely explains the lack of preparedness of US politicians to accept Ukraine as a great European power after the declaration of its independence. In their Soviet policy most US top leaders after 1917 took into account the inevitability of chaos is extremely undesirable and global destabilization as a consequence of the USSR disintegration.*

National problems in the Soviet Union from practically political and not ideological point of view considered in the West mainly as an internal prerogative of official Moscow. Moreover, generally believed that attempts to break the status-quo in the territory of the USSR could cause irreparable damage to security interests of Western democracies, causing local or even global armed conflict.

It should also be noted that the Congress was probably better than the presidential administration prepared to understand the aspirations of freedom-loving Ukrainians. First, for many of congressmen support of ethnic communities has traditionally been important. Secondly, many members of Congress in 1970-80 participated in actions to protect human rights in Ukraine. The campaign united Liberal Democrats and hard anticommunists-Republicans, that relatively well focused on the internal political situation in the Ukrainian SSR, knew of many former political prisoners and most importantly - do not have stereotypes about these people that were sketched by propaganda from the Kremlin.

Keywords: cold war, international relations, policy, Ukrainian question.

УДК 327.82(73):94(47+57)"1920"

Олександр Демченко
кандидат історичних наук, викладач,
Юридичний коледж НУ «ОЮА»

ДІЯЛЬНІСТЬ ДИПЛОМАТИЧНОЇ МІСІЇ США В КРИМУ (квітень-листопад 1920 р.)

***Анотація.** В статті розглядається діяльність дипломатичної місії США в Криму в квітні-листопаді 1920 р. Проаналізовано основні тенденції розвитку відносин США з Кримським урядом генерала П. М. Врангеля. Увага акцентується на військово-економічному співробітництві та підтримці США російського антибільшовицького збройного руху в Криму. Констатується суттєвість військово-економічних взаємовідносин Кримського уряду з відповідальними структурами США. Підтримуючи контакти з генералом П. Врангелем адміністрація президента В. Вільсона не обмежувалась лише одними формальними та популістськими заявами. Військово-економічна підтримка США російського антибільшовицького збройного руху в Криму розпочалась ще за довго до постановки питання офіційного визнання Кримського уряду. Допомога надана Вашингтоном Сімферополю посилила Російську армію і відіграла безпосередню роль у перебігу подій громадянської війни в Криму у квітні-листопаді 1920 р. Місія США очолена контр-адміралом Н. Мак-Коллі зі свої сторони, та Кримський уряд генерала П.Врангеля зі свої, доклали значних зусиль в налагодженні двосторонніх дипломатичних зносин. Обидві сторони зуміли зробити привабливими умови для нормалізації економічної та військової співпраці, показуючи на практиці можливість та бажання вести конструктивний діалог.*

***Ключові слова:** США, Крим, дипломатична місія, П. Врангель, військово-економічна співпраця.*

Для оцінки позиції нинішнього керівництва США по відношенню до тих чи інших політичних сил в Україні безпосереднє значення має досвід взаємодії Вашингтону з небільшовицькими урядами в 1917–1920 рр., зокрема в Криму. Політика США щодо новоутворених державних формувань на теренах колишньої Російської імперії отримала неоднозначну оцінку в історичній літературі. В радянській історіографії адміністрація В. Вільсона розглядалась як головний організатор збройної боротьби проти більшовиків [9; 10; 24; 40; 42].

У російській історичній науці зовнішня політика Кримського уряду характеризується як така, що могли врятувати російський народ від більшовизму. Генерал П. М. Врангель розглядається як реформатор, який намагався вести Росію новим шляхом і встановив тісні дипломатичні відносини з США [21]. Друга частина дослідників відзначаючи військові здібності генерала П. М. Врангеля характеризує його – як прохідну політичну фігуру, що була свідком подальшого